

Rättsavdelningen, Rättsenheten

Delegation i mark- och miljödomstol

Innehållsförteckning

1 Sammanfattning	3
2 Författningsförslag	4
2.1 Förslag till förordning om ändring i förordningen (1996:381) med tingsrättsinstruktion	4
3 Reformbehovet	6
3.1 Bakgrund	6
3.2 Nuvarande ordning	6
4 Utökad delegation till tingsnotarier och tingsmeriterade beredningsjurister	7
4.1 Lämpliga mål och ärenden	9
4.2 Fördelningen av mål	9
5 Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser	10
6 Konsekvenser	10

1 Sammanfattning

I promemoria lämnas förslag om att ändringar görs i förordningen (1996:381) med tingsrättsinstruktion (tingsrättsinstruktionen) när det gäller delegation till tingsnotarier och notariermeriterade beredningsjurister vid mark- och miljödomstolarna. Ändringarna möjliggör för förordnande av dessa personalkategorier att på eget ansvar handlägga och avgöra vissa mål och ärenden vid domstolarna.

De föreslagna ändringarna syftar till ett effektivt och ändamålsenligt nyttjande av domstolarnas kompetens och resurser. De lagfarna domarna ges möjlighet att koncentrera sig på sådana uppgifter som kräver särskild juridisk kompetens, samtidigt som tingsnotarier och notariemeriterade beredningsjurister får förbättrade utvecklingsmöjligheter och arbetsuppgifter som är intressanta och stimulerande. Sammantaget leder den föreslagna ordningen till en mer effektiv handläggning utan att kraven på rättssäkerhet åsidosätts.

Förordningsändringarna föreslås träda i kraft den 1 juli 2023.

2 Författningsförslag

2.1 Förslag till förordning om ändring i förordningen (1996:381) med tingsrättsinstruktion

Härigenom föreslås i fråga om förordningen (1996:381) med tingsrättsinstruktion

dels att 15 och 21 §§ ska ha följande lydelse,

dels att det ska införas en ny paragraf, 18 a §,

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

15 §¹

För varje mål och ärende skall det vid varje tidpunkt finnas en ansvarig domare.

Första stycket gäller inte mål och ärenden som tingsnotarier, notariemeriterade beredningsjurister eller andra anställda handlägger med stöd av förordnanden enligt 17 och 18 §§. För sådana mål eller ärenden ansvarar den förordnade.

Den närmare ansvarsfördelningen skall framgå av arbetsordningen. Ansvarsfördelningen skall ordnas så att ansvaret skall kunna utövas på ett effektivt sätt.

För varje mål och ärende *ska* det vid varje tidpunkt finnas en ansvarig domare.

Första stycket gäller inte mål och ärenden som tingsnotarier, notariemeriterade beredningsjurister eller andra anställda handlägger med stöd av förordnanden enligt 17, 18 och 18 a §§. För sådana mål eller ärenden ansvarar den förordnade.

Den närmare ansvarsfördelningen *ska* framgå av arbetsordningen. Ansvarsfördelningen *ska* ordnas så att ansvaret ska kunna utövas på ett effektivt sätt.

18 a §

Lagmannen får förordna en tingsnotarie eller en notariemeriterad beredningsjurist som har tillräcklig kunskap och erfarenhet att på eget ansvar

1. handlägga mål som inleds vid domstolen genom en ansökan om utdömande av vite enligt miljöbalken och plan- och bygglagen (2010:900),

2. handlägga mål om överklagade beslut om miljöstraffavgift enligt 30 kap. miljöbalken,

---

¹ Senaste lydelse 2003:631.

3. handlägga mål om överklagade beslut om byggsanktionsavgift enligt 11 kap. plan- och bygglagen

4. handlägga mål om överklagade beslut om tillsynsavgift enligt 27 kap. miljöbalken och avgift enligt 12 kap. 8 och 9 §§ plan- och bygglagen,

5. handlägga mål om brukningsavgifter för allmänna vattentjänster enligt lag (2006:412) om allmänna vattentjänster, och

6. efter återkallelse genom avskrivning avgöra överklagade mål enligt miljöbalken och plan- och bygglagen.

Vid delegation till tingsnotarie enligt första stycket 1–5, får värdet av vad som yrkas uppenbart inte överstiga en tiondel av prisbasbeloppet enligt 2 kap. 6 och 7 §§ socialförsäkringsbalken. Vid sådan delegation till notariemeriterad beredningsjurist, får värdet av vad som yrkas uppenbart inte överstiga en fjärdedel av samma belopp.

Förordnanden får inte ause mål som är omfattande eller svåra eller som av någon annan orsak kräver särskild erfarenhet. Förordnanden enligt första stycket 1–5 gäller endast sådana mål och ärenden som enligt 2 kap. 5 § lagen (2010:921) om mark- och miljödomstolar kan avgöras av en lagfaren domare.

21 §²

Förordnanden enligt 16-18 §§ ska fortlöpande omprövas.

Förordnanden enligt 16-18 a §§ ska fortlöpande omprövas.

Denna förordning träder i kraft den 1 juli 2023.

---

² Senaste lydelse 2002:798.

3 Reformbehovet

3.1 Bakgrund

Arbetet med delegation av beslutanderätt till tingsnotarier och notariemeriterade beredningsjurister har pågått under en följd av år. Det första arbetet gjordes av en arbetsgrupp tillsatt av lagmännen vid landets mark- och miljödomstolar inför miljödomstolsreformen år 2011. Det arbetet har sedan fortsatt genom att Domstolsverket har utformat ett utkast till förslag till ändring i tingsrättsinstruktionen.

Arbete har även skett i en arbetsgrupp med representanter från Domstolsverket och några mark- och miljödomstolar och det arbetet avrapporterades till chefsrådmännen genom en rapport daterad den 20 mars 2019. Därefter har en delvis ny arbetsgrupp fortsatt arbetet med frågan om delegation. Det arbetet har nu lett fram till detta förslag.

Arbetet med frågan om delegation har även initierats av Jusek som utrett frågan om personalrörlighet bland beredningsjurister. I Juseks rapporter (2013-03-22, 2015-05-13 och 2016-11-09) anges att förslag på förbättringsmöjligheter som framförts bland annat är mer meningsfulla och kvalificerade arbetsuppgifter.

Parallellt med detta arbete har det även öppnats för notarietjänstgöring vid mark- och miljödomstolarna. Även där, liksom sedan länge på allmän domstol och förvaltningsdomstol, erfordras möjlighet för notarier att få möjlighet att pröva på självständig handläggning och eget beslutsfattande efter cirka ett års tjänstgöringstid.

Ytterligare en anledning till att mark- och miljödomstolarna nu arbetat med frågan om delegation för tingsnotarier och beredningsjurister är regeringens proposition 2020/21:104 som föreslår ändrade sammansättningsregler i bl.a. mark- och miljödomstolarna. I propositionen föreslås att sammansättningen i domstolarna i större utsträckning ska bestämmas efter det enskilda målets karaktär och behov av kompetens. Utrymmet för endomarbehörighet ska därför utökas till att gälla mål och ärenden som är av enkel beskaffenhet och där det inte krävs särskild teknisk kompetens.

Det nu framtagna förslaget till ändring i tingsrättsinstruktionen innebär möjligheter för tingsnotarier och notariemeriterade beredningsjurister att även på mark- och miljödomstol få tillfälle till egen beslutanderätt. Förslaget avser såväl mål som inleds vid domstolen som överklagade mål. Förslaget är dock begränsat till vissa måltyper och endast mål som bedöms vara av enklare beskaffenhet.

3.2 Nuvarande ordning

Reglerna om delegation i allmänna domstolar finns i tingsrättsinstruktionen. Enligt 16 § tingsrättsinstruktionen får lagmannen förordna den som har tillräckligt med kunskap och erfarenhet och som är anställd vid tingsrätten att vidta åtgärder för beredningen av mål och ärenden samt åtgärder som rätten är skyldig att utföra efter målets eller ärendets avgörande. För sådana åtgärder ansvarar den förordnade. Bestämmelsen ger alltså en möjlighet att generellt delegera beredande uppgifter. I bestämmelsens andra stycke anges dock en lång rad åtgärder som ett delegationsförordnande inte får avse.

Enligt 16 § andra stycket 16 tingsrättsinstruktionen får ett förordnande inte avse uppgiften att vidta andra åtgärder som innefattar frågor som är svåra, av annan orsak kräver särskild erfarenhet eller i övrigt är av sådant slag att de bör förbehållas lagfaren domare. Om det uppkommer fråga av sådant slag ska den som förordnats genast anmäla frågan för den som ansvarar för målet eller ärendet (16 § fjärde stycket tingsrättsinstruktionen).

Både 17 och 18 §§ tingsrättsinstruktionen innehåller en katalog över de mål- och ärendetyper som handläggs vid allmän domstol.

I 18 § tingsrättsinstruktionen finns en bestämmelse som gäller delegation till tingsnotarier eller notariemeriterade beredningsjurister av handläggning, inklusive avgörande, av vissa mål- och ärendetyper. Delegation kan t.ex. avse vissa brottmål där det inte finns anledning att döma till annan påföljd än böter och mål om äktenskapsskillnad som inletts genom en gemensam ansökan om äktenskapsskillnad och som därefter inte blivit tvistigt. Även handläggning av konkursärenden och ärenden om felparkeringsavgifter kan bli aktuella för delegation. Tingsnotarier och notariemeriterade beredningsjurister får också förordnas att handlägga vissa s.k. förenklade tvistemål, att skriva av mål, att meddela tredskodom, att stadfästa förlikning och meddela dom i anledning av talan som medgivits eller eftergivits.

Tingsnotarier kan med stöd av 18 § första stycket 8 b tingsrättsinstruktionen förordnas att handlägga mål enligt rättegångsbalken om värdet av vad som yrkas uppenbart inte överstiger en tiondel av prisbasbeloppet. Vid delegation till notariemeriterade beredningsjurister får värdet av vad som yrkas inte uppenbart överstiga en fjärdedel av prisbasbeloppet.

4 Utökad delegation till tingsnotarier och tingsmeriterade beredningsjurister

Förslag: En ny bestämmelse införs om delegation till tingsnotarier och notariemeriterade beredningsjurister vid mark- och miljödomstolarna som innebär att beslutanderätt kan delegeras till denna personalkategori i vissa måltyper. En förutsättning ska vara att tingsnotarien eller den notariemeriterade beredningsjuristen har tillräcklig kunskap och erfarenhet. Förordnandet får inte avse mål som är omfattande eller svåra eller som av någon annan orsak kräver särskild erfarenhet och kompetens. Det förslås även att en hänvisning till den nya bestämmelsen införs i 15 och 21 §§ samt vissa språkliga justeringar i 15 §.

Skälen för förslaget: Vid Sveriges Domstolar har det under en följd av år bedrivits ett utvecklingsarbete i syfte att bättre kunna hantera arbetstoppar och frånvaro, minska omloppstider, öka effektiviteten, minska sårbarheten och kunna utnyttja resurserna bättre. Detta arbete har inneburit förändringar i domarrollen. I arbetet har fokus legat på att renodla domarrollen för ordinarie domare och skapa en effektivare beredningsorganisation på domstolarna. I och med det har möjligheterna att delegera beredande åtgärder till domstolshandläggare, notarier och beredningsjurister ökat.

I en utvärdering som Statskontoret har gjort (Domstolarnas inre arbete, 2009:20) konstateras att tingsrätter med en långtgående delegering av beredande uppgifter till notarier, notariemeriterade beredningsjurister och domstolshandläggare har visat sig ha kortare genomsnittliga omloppstider än tingsrätter med lägre grad av delegering. För domstolarna har ökad delegering även av frågor som rör personal, verksamhetsplanering och uppföljning skapat bättre förutsättningar för fokus på styrnings- och ledningsfrågor.

De reformer som genomförts har, i vart fall såvitt avser delegation av beslutanderätt, i allt väsentligt varit riktade mot allmän domstol och förvaltningsdomstol. Möjligheten att vid mark- och miljödomstolarna idag delegera beslutanderätt till tingsnotarie eller notariemeriterad beredningsjurist är i praktiken obefintlig. Orsaken till det är att de mål och ärendetyper som förtecknas i 18 § tingsrättsinstruktionen inte annat än i undantagsfall kan avse ett mål eller ärende vid mark- och miljödomstol.

Det aktualiseras regelbundet vid mark- och miljödomstolarna ett antal mål och ärenden av enklare natur och som inte kräver en teknisk bedömning men som alltjämt kräver beslut av en lagfaren domare. Mark- och miljödomstolarna anser att det för dessa fall är lämpligt att förändra reglerna och att ge domstolarna större möjlighet att delegera till notarier och notariemeriterade beredningsjurister. Det finns visserligen alltid en risk att kvaliteten försämras till följd av delegering genom att vissa fel uppstår i handläggningen. Statskontorets utvärdering som nämnts ovan pekar dock på att de brister som eventuellt kan uppkomma snarast är marginella och inte påverkar kvaliteten i dömandet i stort.

Ytterst är det rättssäkerhets- och kvalitetsaspekter som ska sätta gränsen för vilka handläggningsåtgärder som bör utföras av lagfaren domare och tekniskt råd. Redan idag finns möjlighet till delegation av beslutanderätt vid de allmänna domstolarna och vid allmän förvaltningsdomstol. Genom att föreslå begränsningar i delegationsrätten och genom att varje beslutat förordnande alltid kan omprövas begränsas riskerna med att vissa mål avgörs efter delegation.

För en notariemeriterad beredningsjurist skapas möjligheter till fortsatt och systematisk utveckling. I enlighet med de utredningar som tagits fram av Jusek är det en viktig faktor vid rekrytering och bibehållande av denna personalkategori att det finns en möjlighet till kompetensutveckling som även innefattar möjlighet till egen beslutanderätt. Detta förslag som mark- och miljödomstolarna nu lägger fram är därför helt i linje med det arbete som Jusek arbetat med tillsammans med Sveriges Domstolar.

När det gäller möjligheten till delegation till tingsnotarier så ska det först sägas att notarierna under sin tjänstgöringstid ska få möjlighet till utbildning och självständigt beslutande. Notarier på mark- och miljödomstol har idag en tjänstgöringstid på två år eller två och ett halvt år beroende på om de har avräkning eller inte. I de fall notarien inleder sin tjänstgöringstid på mark- och miljödomstolen vid tingsrätten kommer det knappast under det första året att bli aktuellt med någon delegation. Det kan däremot bli aktuellt om notarien inleder sin tjänstgöring på tingsrättens allmänna avdelning och efter cirka ett år går över till mark- och miljödomstol. Delegation kan då bli aktuell först efter viss tjänstgöringstid på mark- och miljödomstol; förslagsvis efter cirka sex månader. Det kan också bli aktuellt om notarien i slutet av sin tjänstgöringstid går tillbaka till mark- och miljödomstolen

någon kortare tid eller bara för enstaka mål och på så sätt även får pröva på eget dömmande där.

4.1 Lämpliga mål och ärenden

De måltyper som förslås kunna bli aktuella för delegation utgör både förstainstansmål och överklagade mål. Förstainstansmålen utgörs av mål om ansökan om utdömmande av vite enligt miljöbalken och plan- och bygglagen (2010:900), samt mål om bruksavgifter enligt lagen (2006:412) om allmänna vattentjänster. De överklagade målen utgörs av mål om byggsanktionsavgift och andra avgifter enligt plan- och bygglagen samt tillsynsavgift och miljöstraffavgift enligt miljöbalken.

Inom mark- och miljödomstolarna finns inte någon kategori av ”mängdmål” och olika mål inom samma måltyp kan ha olika svårighetsgrad och komplexitet. En utgångspunkt har därför varit att finna lämpliga måltyper och sedan begränsa dem dels beloppsmässigt genom en koppling till prisbasbelopp, dels utifrån svårighetsgrad.

Förslaget innebär att de måltyper som föreslås är vitesmål och avgiftsmål där det går att göra en begränsning genom att för tingsnotarier begränsa värdet till att det som yrkas inte uppenbart får överstiga en tiondel av prisbasbeloppet och för notariemeriterade beredningsjurister får värdet inte uppenbart överstiga en fjärdedel av prisbasbeloppet. Detta överensstämmer också med hur nuvarande 18 § i tingsrättsinstruktionen är utformad.

Det föreslås även en möjlighet att skriva av mål efter återkallelse, såväl de mål som delegerats till tingsnotarie respektive beredningsjurist som andra överklagade mål enligt plan- och bygglagen och miljöbalken. De sistnämnda målen är mål som i och för sig inte delegerats till tingsnotarie eller beredningsjurist men där de normalt sköter beredningen av målet. En allmän delegation rörande enbart rätten att skriva av dessa mål efter återkallelse är då möjlig vid sidan av delegation av beslutanderätt i föreslagna måltyper.

Förslaget om delegation omfattar endast sådana mål och ärenden som kan avgöras av en lagfaren domare, dvs. mål som inte kräver en bedömning av ett tekniskt råd. Frågan om möjligheten till delegation även ska avse andra mål och ärenden vid mark- och miljödomstolarna har diskuterats. Det har dock framkommit starka invändningar av konstitutionell karaktär mot en ordning där tingsnotarie eller tingsmeriterad beredningsjurist dömer tillsammans med ett tekniskt råd. Det har därför inte bedömts möjligt att föreslå en sådan delegation.

Frågan om att tillåta delegation beträffande andra överklagade mål, t.ex. överklagade bygglov och strandskyddsdispenser har övervägts men i vart fall i nuläget är det inte aktuellt att lägga ett sådant förslag. Även frågan om delegation beträffande överklagade fakturamål enligt fastighetsbildningslagen (1970:988) har övervägts av arbetsgruppen. Med hänsyn till att denna måltyp i normalfallet behöver en bedömning av ett tekniskt råd har den inte tagits med som aktuell för delegation.

4.2 Fördelningen av mål

Förslaget innebär att respektive mark- och miljödomstol, inom ramen för föreslagna bestämmelser, i den lokala arbetsordningen kan bestämma hur den praktiska hanteringen av fördelning av mål till notarier och notarie-

meriterade beredningsjurister ska gå till. Även de lokala notarie- och beredarplanerna kan ange bestämmelser om t ex kvalifikationstider för respektive personalkategori för när delegation kan bli aktuellt.

5 Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Förslag: Förordningsändringarna ska träda i kraft den 1 juli 2023.

Bedömning: Det behövs inte några övergångsbestämmelser.

Skälen för förslaget och bedömningen: Mot bakgrund av bl.a. de effektivitetsvinster som kan uppnås genom förslaget är det angeläget att detta genomförs så snart som möjligt. Förordningsändringarna bör därför träda i kraft den 1 juli 2023.

De nya bestämmelserna kommer att gälla även för pågående mål och ärenden utan att det behövs några särskilda övergångsbestämmelser.

6 Konsekvenser

Förslaget innebär en förbättrad utbildningsmöjlighet för tingsnotarier på mark- och miljödomstol på så sätt att de där, precis som vid allmän domstol och förvaltningsdomstol, får möjlighet att fatta egna beslut. Dessutom innebär förslaget förbättrade utvecklingsmöjligheter och stimulerande arbetsuppgifter för notariemeriterade beredningsjurister.

Förslaget syftar även till en mer ändamålsenlig hantering av vissa mål av enkel beskaffenhet. Enligt den utredning av Statskontoret som redovisats i kapitel 4 kan handläggningstiderna bli kortare vid delegation utan att kvaliteten i avgöranden sjunker. En effektivare domstolsprocess gynnar parterna och stärker allmänhetens förtroende för rättskipningen. Förslaget bidrar till ett mer effektivt utnyttjande av tingsrättens resurser och effektivare handläggning.

Förslaget bedöms inte medföra några kostnadsrämsiga eller andra konsekvenser. Förordningen innehåller endast nationella regler och bedöms därför inte påverka de skyldigheter som följer av Sveriges anslutning till Europeiska unionen.